

Dr. Kotsis Iván

(Arad, 1889. 12. 15. – Budapest, 1980. 01. 11.)

Összeállította: Csutiné Schleer Erzsébet

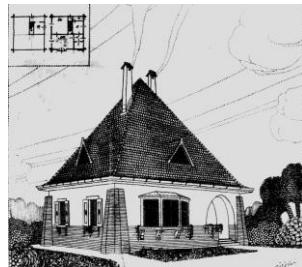
Kotsis Iván, a 20. század első felében a magyar építészet és az építészeti felsőoktatás egyik meghatározó egyénisége volt. Apja, Kotsis Lajos (1854–1922) is építész volt, a müncheni műegyetemen, majd pedig a bécsi képzőművészeti akadémián szerzett építészeti képesítést, majd az épülettervezésen kívül vállalkozóként is dolgozott, ahogy ez annak idején vidéken gyakori volt. A fiatal Kotsis Iván fivérével, Endrével már gyermekkoruktól kezdve járták apjuk épületeit, így Kotsis Iván természetesnek tartotta, hogy a családi hagyományt követve az építészeti pályát fogja választani. Középiskolai tanulmányait az aradi állami főreáliskolában végezte, majd 1907 szeptemberében beiratkozott a budapesti Műegyetemre. Tanárai kivétel nélkül nagy tekintélyű, kiváló szakemberek voltak: Hauszmann Alajos, Nagy Virgil, Pecz Samu és Schulek Frigyes.

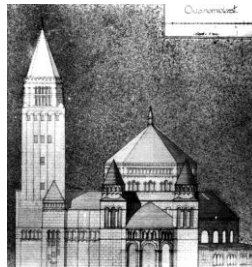
Kotsis Iván 1911-ben szerezte meg építészoklevelét, majd kinevezték Hüttl Dezső professzor mellé segédtanárnak. Hosszabb tanulmányutakat tett Olaszországban, Németországban és Ausztriában. 1912-től ismét a Műegyetemen oktatott adjunktusként, közben önálló tervezési munkát is végzett. Több tervpályázaton indult sikerrel. 1914-ben kapta a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól első megbízását három erdélyi iskola és egy tanítói lak tervezésére. 2 év katonaság után megnősült, Tuzson Rozáliában (1897–1981) megértő hitvesre talált, aki az alkotó munkához a nyugodt családi háttérrel egész életében biztosította számára.

Sorostély, állami iskola 1914

Erábrány, elemi iskola 1914

templom pályaterve 1914

Mezőtúr, Városháza pályaterve 1914

Kotsis Iván kezdetben csatlakozott a neobarokk irányzathoz, mely oly rokon volt az általa tisztelt reneszánszsal. Ebben a historizáló felfogásban készült több pályaterve (mezőtúri városháza 1914.) és megvalósított épülete egyaránt (József főherceg tihanyi nyaralója 1924, balassagyarmati rendőr- és csendőrlaktanya 1928). 1925-ben épült a legtisztább neobarokk alkotása a zalaegerszegi plébániatemplom. Kiemelkedő munkája volt a historizáló neoromán stílusú Regnum Marianum Egyházközség „Magyarok Nagyasszonya” temploma a pesti Városliget szélén, melyet 1951-ben felsőbb pártutasításra lebontottak.

Tihany, József főherceg nyaralója 1925

Zalaegerszeg, ferences templom, rendház, 1927

Regnum Marianum temploma, Budapest, 1926-30.

1922-ben nevezték ki az új épülettervezési tanszék vezetőjének. Ez időben következett be építészeti szemléletében az alapvető változás, a novocento hatás érvényesülése, amelyet tömören így fogalmazott meg: „Ahogyan... a gyakorlatban, éppúgy a tanításban is 1928 táján fokozatosan elhagytam a történelmi formákban való tervezést és átállottunk a haladó irányba, sőt lassanként tanszékem csakis ilyen

irányban működött.” E nagy jelentőségű átváltozáshoz nemsokára hozzájárult az építészképzés reformja: a történeti formák alapján történő oktatást a tartószerkezet-méretezés ismereteit is elmélyítő, a súlypontot az építészeti funkcióra és téralkotásra helyező szemlélet váltotta fel. E törekvésben méltó partnere volt a nála fiatalabb, nagyhírű Csonka Pál professzor (1896–1988).

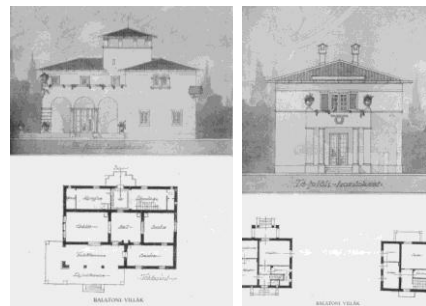
A letisztult, modern szemléletű, díszítés nélküli architektúra a tihanyi Biológiai Kutató Intézet épületegyüttesénél (1926) és a budapesti Gyáli úti Országos Ápolónő- és Védőnőképző Intézet épületénél (1928) mutatkozott meg. Azonban az igazi átöröztetést a merőben új építészeti felfogás felé 1931-ben a balatonboglári templom jelentette, mely a hazai modern egyházművészet műemlékké nyilvánított, kiemelkedő értéke lett. Ezután sorra születtek a modern felfogást tükröző építészeti művei: budapesti bérházak, középületek, vidéki sorházak, modern nyaralók.

Tihany, Biológiai Kutatóintézet 1927

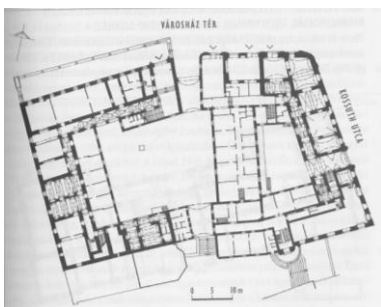
Balatonboglár, rk. templom 1931

Balatoni nyaralók terve

Kotsis Iván az 1930-as években meghatározó szerepet játszott Székesfehérvár városképe alakításában és közreműködött a Csitány Emil polgármester által kidolgozott nagyszabású városfejlesztési koncepciót szakmai megvalósításában. Tevékenysége a Városháza épülettömbjének mintaszerű megkomponálásával kezdődött. Erről számol be Molnár Tibor, a Városi Mérnöki Hivatal egykori építésze:

„... Eszes és a közvéleményre figyelő polgármesterünk műegyetemi professzor felkérését határozta el, akinek tekintélye van, kizár minden vitát. Összeültünk mi 4 építészek, és dr. Kotsis Iván építésztanárra szavaztunk, mert az öregebb és bizonyos stílusokba bedolgozott tanártársaival szemben az újabb irányzatok híve volt és disszertációját építészetünk legkedvesebb korszakából, az olasz reneszánszból készítette, amelynek nyugodt hangulatából valamit őriz ez a régi város. (...) Fő elgondolásai: a Városház utcának beolvasztása a Városháza épületébe, az ott éktelek építmények elbontása, a Zichy-ház mindkét tűzfalas végének meghosszabbítása és udvarainak a nagytanácstermi szárnyal történő bezárása. A régi egyemeletes Városháza Szent Anna kápolna felőli végének szanálása, a festői Kálmáncsehi terecske megalkotása. A régi Városháza udvarába épített új, földszintes irodaszárny is a bővítést szolgálta, feltűnés nélkül”

Városháza épülettömb alaprajza (Schulz I.)

Városháza főbejárata, korabeli képeslap

www.szekesfehervar.hu 2010

Ezekben az években a lakáshelyzet megoldására új bérházakat építettek. Kotsis Iván új bérházai több kísérleti megoldást is felmutattak. A Várkörút és Budai út

sarkán 1939-ben épült bérházat melegvizes fűtéssel látták el, amely a lakások temperálására szolgált. Az egykori Vásártér beépítésével kialakult Horthy Miklós (ma III. Béla király) téren a ciszterci rend részére tervezett bérházat.

1938-ban tervezte a Takarékpénztárak és Bankok Országos Nyugdíjpénztára számára a Várfook u 1-3. alatti „TÉBE bérházat”, amely zárt sorú beépítéshez csatlakozó háromemeletes, modern épület, hegyesszögű sarkán lekerekített, neobarokk zárt sarokerkélyvel, széles mészkő keretű ablakkal.

Budai út – Várkörút sarki bérház, 1939

TÉBE – bérház 1939.

1940-ben a munkások és kistisztviselők számára több sorháztelep épült (ONCSA házak), az Orgona utca – Szövetség utca – Hajnal utca egy szakaszára a házakat Kotsis Iván tervezte 222 házhellyel. 1941-ben tervei szerint készült el a Berényi úti Egézség ház (Bőr-, Nemibeteg-, és Tüdőgondozó).

Berényi út közeli sorháztelepek 1940

Kotsis Iván és követői által a neobarokk elemekkel fűszerezett modern stílusban tervezett új épületek ma már Fehérvár építészeti karakterének fontos részét képezik. Székesfehérvár belvárosának rendezése során több épület átalakítása különösen kényes feladatot jelentett, a tervező itt is élt a modern építészet eszközeivel. Műemléki értékelés szempontjából ez azonban problémát is jelent, mivel nemcsak új épületek épültek ebben a stílusban, hanem az eredeti barokk épületek homlokzatát is átalakították, leegyszerűsítették (Országzászló téri múzeum, Szent István tér 10. Lauschmann-ház, Arany János utcai kanonoki ház és a Belvárosi Plébánia, Koronázó téri izraelita szeretetház). Viszont az újonnan emelt épületek a történelmi belváros szélén, amelyek egyszerűsített és némileg átértelmezett formában idézik föl a belvárosi barokk lakóházak jellegzetességeit, a zárt erkélyeket, a falazatok és nyílások egymáshoz viszonyított arányát, ma már védendő értéket jelentenek.

Országzászló téri múzeum átalakított homlokzata

Várkörúti sarokház

Ady Endre u 2. a Mátvás király emlékművel

Kotsis Iván az 1950-60-as években ismét mértékadó szerepet vállalt a város megújításában. Ekkor épült a Várkörút északi végében egy zárt sorú beépítésbe illeszkedő kétemeletes modern lakóház, mindkét sarkán konzolon nyugvó zárterkéllyel, fröcskölt vakolattal. 1963-65-ben épült terve szerint az Ady Endre utca és Fő utca sarkán az utcavonaltól visszaugratott lakóház, földszintjén árkádsorral. Homlokzatát ma a Mátyás király-emlékmű (Melocco Miklós) sgraffito díszítése borítja.

A modern építészet jegyében felvirágzó épülettervezési és oktatási tevékenységet a második világháború törte derékba. A Műegyetemről politikai okokból eltávolították. Ez nem törte le a 60 éves alkotó professzor és legendás építésztanár kedvét, helyet keresett és kapott az állami tervezőapparátusban, ahol még két évtizedig, elsősorban városképileg fontos középületek rekonstrukciójával foglalkozott (KÖZTI 1950-66).

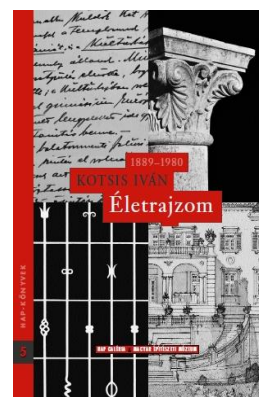

Budapest, Erkel Színház átalakítása 1962

1961-ben megkapta az Ybl-díjat „az építészek nevelésében kifejtett több évtizedes munkásságáért”. 1969-ben a Budapesti Műszaki Egyetem díszdoktorává választotta. Szakirodalmi munkássága is jelentős volt, főleg az építéstörténet és épülettervezés területére terjedt ki. Számos könyve jelent meg a reneszánsz építőművészettel kapcsolatban, de foglalkozott az akkori kortárs magyar építészettel is.

A politikai diszkrimináció ellenére egykori tanítványainak nagy része – és ez az akkori egész magyar építésztársadalmat jelentette – mindvégig a legnagyobb tisztelettel tekintett példaadó tanárára. 1980. január 11-én, 90 évet meghaladó korában hunyt el Budapesten.

A Magyar Építészek Szövetsége 1989-ben, születése százéves évfordulóján megalapította a Kotsis Iván-érmet, „a szakma fair play-díját”. Hagyatékát a Magyar Építészeti Múzeum őrzi. 2010-ben jelent meg Kotsis Iván *Életrajzom* című könyve Prakfalvi Endre, Magyar Építészeti Múzeum szerkesztésében, a HAP Tervezőiroda Kft. kiadásában.

Forrás:

WIKIPÉDIA, art-portal, Magyar Életrajzi Lexikon 1000-1990

<http://epiteszforum.hu/node/15212>

Kubinszky Mihály: Kotsis Iván építészprofesszor emléke, www.magaryszemle.hu

Szontagh Pál: Tudós tanár-tanár tudós: Dr. Kotsis Iván építészprofesszor, www.kodolanyi.hu

Molnár Tibor építész, volt Városi Főmérnök emlékei az 1910-80-as évek Székesfehérvárára

Magyarország műemlékei, Székesfehérvár – szerk: Entz Géza Antal – Osiris, Bp, 2009.

Demeter Zsófia–Gelencsér Ferenc: Örvendezz, királyi város! –SzIKMK Székesfehérvár, 2002

Évek, művek, alkotók. Ybl Miklós-díjasok és műveik 1953-1994 – ÉTK Budapest, 1995